

Отже, забезпечення психологічної безпеки науковців є важливим аспектом розвитку наукової діяльності, адже від цього залежить не лише їхня продуктивність, але й загальний стан здоров'я та добробут. У ході аналізу викликів, з якими стикаються науковці, стало очевидно, що існуючі правові механізми в Україні потребують суттєвого вдосконалення. Неповна регламентація питань психологічної безпеки, недостатня увага до етичних норм та відсутність системи підтримки для науковців створюють середовище, в якому ризики професійного вигорання та стресу стають звичними.

Для покращення ситуації необхідно запровадити комплексний підхід, який включає розробку нових законодавчих ініціатив, що чітко регламентують питання психологічної безпеки. Важливо також створити механізми підтримки, такі як програми психологічної допомоги, тренінги з управління стресом та формування культури відкритого спілкування в наукових колективах.

Лише через інтеграцію правових норм, етичних стандартів та підтримуючих програм можна забезпечити психологічну безпеку науковців. Це сприятиме створенню більш здорового та продуктивного наукового середовища, де кожен дослідник зможе реалізувати свій потенціал і вносити вагомий внесок у розвиток науки.

Міськов Геннадій

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА РОДИНАМ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ З ЧИСЛА ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Війна в Україні призвела до різкого зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, серед яких особливо вразливою групою залишаються родини з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Ці родини переживають одночасно наслідки травматизації, втрати стабільного освітнього середовища, а також втрати сталих каналів психологічної й соціальної підтримки. Зазначені виклики посилюються обмеженим доступом до спеціалізованих послуг у приймаючих громадах, правовою невизначеністю статусу, а також інформаційною ізоляцією. У таких умовах соціально-психологічна допомога є не лише формою підтримки, а й необхідною умовою інтеграції, стабілізації та розвитку дітей і їхніх родин. Ця допомога має враховувати індивідуальні потреби, культурно-лінгвістичний контекст, а також принципи інклюзивності, гідності та сталості.

Мета дослідження: полягає у тому, щоб визначити ключові напрями, принципи й ефективні практики соціально-психологічної допомоги родинам з дітьми з ООП з числа переселенців в умовах воєнного та повоєнного контексту України.

Завданнями нашого дослідження були наступні: проаналізувати специфіку потреб

переселених родин з дітьми з ООП; охарактеризувати психологічні наслідки переміщення для дітей; визначити форми міждисциплінарної та комунікативної підтримки; узагальнити сучасні інструменти освітньої та психологічної допомоги.

Екстрена психологічна допомога дітям з ООП у воєнних умовах (S. Kulbida, 2024) вимагає багаторівневого підходу: одночасного впливу на когнітивну, емоційну та поведінкову сфери [1]. Методично обґрунтованим є застосування феноменологічного аналізу, гуманітарно-центричного підходу, кризового консультування, арттерапевтичних засобів та методу ненасильницького спілкування. Застосування таких практик сприяє відновленню базової безпеки, позитивної самооцінки та емоційної регуляції в дитини.

До соціально-психологічних аспектів допомоги відноситься індивідуальна та родинна підтримка. Родини з дітьми з ООП у статусі ВПО потребують:

- психологічного супроводу з боку фахівців із кризових інтервенцій;
- консультування з питань виховання дитини в умовах невизначеності;
- ресурсної терапії для батьків та членів родини.

Дослідження О. Опанасенко [4] підкреслює, що найбільш ефективною є соціально-педагогічна модель, яка поєднує психологічну стабілізацію із розвитком навичок соціального функціонування. Також підкреслюється важливість залучення громади — через розвиток волонтерських програм, освітньо-соціальних хабів, центрів підтримки родин ВПО.

Комунікативна інклюзія та мовна доступність грає важливу роль для дітей з порушеннями слуху або порушеннями мовлення, для яких критичною є доступність жестового спілкування та двомовного середовища. Як наголошують сучасні дослідники Л. Малинович, С. Кульбіда, Г. Міськов [2], запровадження жестомовного простору значно знижує рівень тривожності у дітей дошкільного віку, прискорює адаптацію та забезпечує академічну успішність. Згідно з роботою Kulbida [1], застосування білінгвального підходу (українська мова + українська жестова мова) у спеціальних закладах для глухих дітей сприяє формуванню повноцінної мовної особистості, розвитку комунікативної компетентності, а також дає можливість зменшити освітні втрати, що виникли через переміщення або втрату середовища розвитку.

Організаційно-структурні підходи забезпечуються мобільними мультидисциплінарними бригадами, що включають психологів, логопедів, дефектологів, соціальних педагогів, медиків; інформаційно-консультативними онлайн-платформами для батьків та фахівців; розвитком центрів жестової двомовності в громадах із високою концентрацією переселенців з дітьми з порушеннями слуху; правозахисними ініціативами з акцентом на дотримання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (CRPD).

Рекомендації.

- Запропонувати модель екстреної психологічної допомоги дітям з ООП, розроблену Г. Міськовим [3] у роботі психологічних служб, як частину необхідної допомоги ВПО.
- Забезпечити навчання фахівців громад щодо особливостей супроводу сімей з дітьми з ООП у кризових умовах.
- Запровадити в громадах інклюзивні освітні середовища з жестовою двомовністю, спираючись на досвід [2; 1].
- Розробити модульні програми соціально-педагогічного супроводу переселенців, як це запропоновано у [4].

Висновки. Соціально-психологічна допомога родинам з дітьми з особливими освітніми потребами, які пережили переміщення, має бути інтегрованою, міждисциплінарною та гуманітарно зорієнтованою. Особливе значення має доступ до мовних та комунікативних ресурсів, розвиток локальних форм підтримки, визнання прав дітей з інвалідністю та участь громади в процесі супроводу. Сформовані наукові та практичні напрацювання створюють основу для створення ефективної моделі допомоги, яка може бути масштабована та адаптована в інших кризових контекстах.

Література

1. Kulbida, S. Features of bilingual approach application in special institutions for deaf in Ukraine. *Education: Modern Discourses*. 2019. No. 2. P. 141–152. DOI: [10.32405/2617-3107-2019-1-17](https://doi.org/10.32405/2617-3107-2019-1-17)
2. Малинович Л., Кульбіда С., Міськов Г. Створення доступного мовного середовища для дошкільників: необхідність і виклики. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2023. № 112(4). С. 95–118. DOI: [10.33189/ectu.v112i4.158](https://doi.org/10.33189/ectu.v112i4.158)
3. Міськов Г. Діти і війна: досвід екстреної психологічної допомоги. *Освіта осіб з ООП: шляхи розбудови*. 2024. № 2(25). С. 155–169. DOI: [10.33189/epsn.v2i25.262](https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.262)
4. Опанасенко О. В. Соціально-педагогічний супровід дітей та молоді-переселенців у територіальних громадах. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. Вип. 4. С. 124–130. DOI: [10.52726/as.pedagogy/2024.4.18](https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.4.18)

Наталія Отрошевська

ПРИЧИНИ ПРОЯВІВ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПОДОЛАННЯ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ УЧНІВ

Актуальність проблеми. В основі педагогіки української школи покладено ідею, що кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

У концептуальних засадах реформування середньої школи зазначається, що орієнтація на здобуття пересічним українським школярем застарілих знань, переобтяження теоретичною інформацією, недосконалість застосовуваних методів і технологій навчання